

UN CINEMA EN TRANSICIÓ

Les pel·lícules del canvi polític a Catalunya (1975-1981)

Exposició temporal del 23.03.09 al 14.06.09

Organització: Museu del Cinema Col·lecció Tomàs Malloí

Donat suport: Ajuntament de Girona, memorial democràtic

Col·labora: ICC Institut de Cinema de Catalunya, FAREPLAY

Participa: FilmoTeca, Arxius Col·lectius Lluís Benjamí, Ajuntament de Girona Arxius Municipals de Girona (AMAG), VIDEOPLAY, LA CENTRAL DEL CURT

Membre patrocinador: el Periódico

Un cinema en transició

Les pel·lícules del canvi polític a Catalunya (1975-1981)

Després de la mort de Francisco Franco el mes de novembre de 1975 es varen posar entre parèntesi moltes coses. Un vell món es resistia a agonitzar i un de nou tenia ganes de sortir al carrer i expressar tot allò que havia estat reprimat durant 40 anys. Entre aquests dos móns contraposats es varen produir un seguit de moviments que varen generar l'anomenada transició política, basada en la idea de que una reforma pactada també era possible. La transició va aconseguir garantir un cert ordre al canvi, però va deixar damunt de la taula moltes feines pendents. L'exposició *Un cinema en transició. Les pel·lícules del canvi polític a Catalunya (1975-1980)* ens mostra com el cinema va voler ésser testimoni i agent de tots aquests canvis.

El cinema va ser testimoni de l'època, ja que va documentar, tant amb les ficcions com amb les seves imatges documentals, tot allò que estava passant. Les pel·lícules varen mirar com Catalunya construïa la identitat perduda, com sorgia un desig de recuperació de la memòria històrica o com l'afany de llibertat esclatava en una revolta orientada tant cap al món de la política com a l'alliberament sexual. El cinema va ser agent dels canvis, ja que durant la transició es varen establir les bases d'un possible cinema que parlés en català i que ajudés a transformar la societat. Al final del camí, però, després de que la vida política es va normalitzar, va sorgir el desencís. El cinema va començar a parlar dels refugis individuals oposats a les revoltes col·lectives i les pel·lícules que volien canviar el món va donar pas a un cinema que buscava la comercialitat a partir del desig d'establir unes bases industrials.

Identitat, Memòria, Revolta i Desencís són els quatre àmbits que marquen *Un cinema en transició*, una exposició que no pretén només recuperar la nostàlgia d'un temps i d'un país, sinó també establir alguns interrogants sobre tot allò que el cinema de la transició va ser incapaç d'arribar a fer.

Àngel Quintana
Marta Sureda
Comissaris de l'exposició

SUMARI

Fitxa tècnica
Guió
Especificacions tècniques
Activitats relacionades

FITXA TÈCNICA

Producció

MUSEU DEL CINEMA

Comissaris

ÀNGEL QUINTANA

MARTA SUREDA

Disseny

MOSTRA COMUNICACIÓ

Material gràfic i fotogràfic procedent de

FILMOTECA DE CATALUNYA

ARXIU-COL·LECCIÓ LLUÍS BENEJAM

ARXIU MUNICIPAL DE GIRONA (AMGi)

VIDEOPLAY SERVEIS

LA CENTRAL DEL CURT

MUSEU DEL CINEMA

Audiovisuals

Guió: **ÀNGEL QUINTANA i MARTA SUREDA**

Edició: **IMAGO PRODUCCIONS**

amb la participació de:

FilmoTeca
de Catalunya

 Arxiu-Col·lecció
Lluís Benejam

Ajuntament de Girona
ARXIU MUNICIPAL DE GIRONA (AMGi)

VIDEOPLAY
■ S E R V E I S ■

LA CENTRAL DEL CURT

amb el suport de:

memorial
democràtic

i la col·laboració de:

ICC
Institut
del Cinema
Català

FAIR PLAY
PRODUCCIONS

VIDEO **MERCURY** FILMS, S. A.

Francesc Bellmunt, Josep M Forn, Gonzalo Herralde, Mª Antonia Marroñero, Joan Martí, Ventura Pons, Pere Portabella, Martí Rom, Llorenç Soler, Divisared i Cinema i Televisió S.A.

Membre protector:

Inauguració: dilluns, 23 de març a les 7 de la tarda

Exposició: 23 de març al 14 de juny de 2009

Horari: Dimarts a divendres: 10h. a 18h.

Dissabte: 10h a 20h

Diumenge: 11h a 15h

Museu del Cinema

Sèquia, 1. 17001 Girona.

Tel. 972 412 777

www.museudelcinema.cat

Entrada gratuïta a l'exposició.

Un cinema en transició

Les pel·lícules del canvi polític a Catalunya (1975-1981)

La fi de la dictadura franquista va ser un temps d'incerteses, de somnis, de canvis i de frustracions. En l'àmbit del cinema fet a Catalunya, la transició va anar acompanyada del naixement d'una certa idea de cinema català que havia estat gestada en algunes obres aïllades durant els anys seixanta i setanta. El canvi va facilitar la possibilitat de crear un model cinematogràfic que permetés recuperar la memòria històrica, que ajudés a obrir el debat cap una sèrie de qüestions identitàries, que el franquisme havia amagat, o que generés un desig de revolta contra la moral imposada mitjançant la repressió sexual. El desig de canvi polític va donar pas a un canvi de costums i va generar la irrupció de noves formes de visibilitat. El cinema va ser un dels molts testimonis i agents de tot aquest procés de recuperació política de la democràcia i d'*exorcització* dels fantasmes del passat. Tant el cinema professional, com el cinema militant, varen capturar les contradiccions viscudes en uns anys de caos i eufòria.

L'exposició *Un cinema en transició* utilitza la producció cinematogràfica realitzada entre 1975 i 1980 per tal de descriure aquella època i establir un doble moviment entre el canvi polític que es va produir a Catalunya i la manera com el cinema va projectar aquest desig de canvi.

IDENTITAT

Un dels grans reptes del cinema va ser el de recuperar la identitat perduda durant el franquisme, tant la identitat històrica, com la identitat cultural. La recuperació nacional anava acompanyada de la recuperació del català com a llengua viva a les pantalles cinematogràfiques.

El debat identitari, però, no va saber resoldre una pregunta clau: Què és cinema català? En el transcurs del Congrés de Cultura Catalana (1976) varen sorgir dues opcions enfrontades: els que creien que només ho era el cinema parlat en català i els que creien que també ho era el cinema produït a Catalunya.

La ciutat cremada d'Antoni Ribas (1976)

L'estiu del 1976, poc temps de la mort del dictador, *La ciutat cremada* d'Antoni Ribas sorgia com la promesa d'un nou model de cinema identitari. Recuperava el passat de Catalunya per qüestionar el nou present que s'obria en el país, en el seu finançament hi varen participar alguns figures claus de la futura política catalana i com la crònica familiar dels seus protagonistes va ser presentada com la èpica d'un poble.

El públic va entendre la pel·lícula com una obra representativa d'un nou horitzó pel cinema català i va acudir massivament a les sales. La seva ambició política, però, no va estar mai acompanyada d'una clara ambició estètica. Resisteix *La ciutat cremada* el pas del temps o és el testimoni d'un cinema que volia ser més del que veritablement podia ser?

Pel·lícules tractades en aquest àmbit:

- “La ciutat cremada” d’Antoni Ribas (1976)
- “La plaça del diamant” de Francesc Betriu (1981)
- “Tatuaje” de Bigas Luna (1977)
- “La Nova Cançó” de Francesc Bellmunt (1976)
- “La Ràbia” d’ Eugeni Anglada (1978)
- “L’estatut”, documental de l’Institut del Cinema Català (1979)
- “Llibertat d’expressió”, documental de l’Institut del Cinema Català (1976)
- “Atur”, documental de l’Institut del Cinema Català (1977)
- “Feminisme”, documental de l’Institut del Cinema Català (1977)
- “Furia Española” de Francesc Betriu (1975)

MEMÒRIA

El franquisme havia construït els mites de la història dels que van guanyar la Guerra Civil, però havia amagat la història dels perdedors, de l’exili i de les presons. Una de les fites de la transició va ser la recuperació de la memòria històrica amagada i el cinema tant a partir del documental, com de la ficció va jugar-ne un paper clau. La Guerra Civil va convertir-se en el discurs central de moltes pel·lícules que parlaven sense complexos de la Catalunya dels vençuts.

Va ser suficientment clarivident el procés de recuperació històrica dut pel cinema de la transició? No varen quedar moltes coses per explicar?

La vieja memoria de Jaime Camino (1978)

L’any 1978, quan Jaime Camino estrena *La vieja memoria* s’havia imposat des del documental i la ficció un clar desig de recuperar aquella història amagada des del franquisme sobre la guerra civil. La veu d’alguns dels testimonis dels principals esdeveniments que durant molts anys havia estat silenciada és recuperada a la pel·lícula. Dolores Ibarruri, Enrique Líster, Federica Montseny o Josep Tarradellas recuperen i oposen la seva veu a la d’alguns falangistes en un interessant exercici dialèctic entre la veu de la memòria i les imatges d’arxiu.

La recuperació de *La vieja memoria* en el nostre present, però, no deixa de plantejar-nos molts de dubtes obre tot allò que la transició va silenciar. Varen ser suficients els documentals del període per recuperar la memòria perduda? O la transició no va fer més que establir un pacte de silenci amb les restes del règim per diluir moltes coses de la vella memòria del passat?

Pel·lícules tractades en aquest àmbit:

- “Companys, procés a Catalunya” de Josep M. Forn (1979)
- “Las largas vacaciones del 36” de Jaime Camino (1976)
- “La vieja memoria” de Jaime Camino (1977)
- “Raza, el espíritu de Franco” de Gonzalo Herralde (1977)
- “Los fieles sirvientes” de Francesc Betriu (1980)
- “La verdad sobre el caso Savolta” de Antonio Drove (1979)

REVOLTA

Un dels debats claus dels anys de la transició residia en si la reforma s'havia de fer des de l'interior del règim o si era possible una ruptura. Per els joves, l'arribada de la llibertat va obrir les portes cap una revolta que es trobava en dos fronts concrets: la militància política i l'alliberament sexual. El cinema no només devia ser un mirall del canvi, sinó també una forma d'acció política, una arma més al servei de la revolta.

Va ser, però, veritablement el cinema català un vehicle de canvi? Quina imatge ens ha deixat el cinema d'aquella revolta aixecada enfront d'un franquisme que es negava a voler ser enterrat?

L'Orgia de Francesc Bellmunt (1978)

La imatge de Juanjo Puigcorbè passejant-se amb *vespino* per l'Eixample de Barcelona en els moments finals de L'Orgia de Francesc Bellmunt pot ser vista com una icona sobre una revolta que va esclatar en l'àmbit polític i va estendre's en l'àmbit sexual. Mentre la reforma política establia un sistema de mudances en els òrgans de poder, en el carrer la revolta es presentava com una forma d'alliberament, com la possibilitat de fer esclatar tot allò que havia estat reprimat.

L'Orgia recull els signes d'aquells temps, però també ens porta a preguntar perquè la revolta de les costums no va anar acompanyada també d'una revolta de les formes dins del cinema fet a Catalunya?

Pel·lícules tractades en aquest àmbit:

- L'Orgia" de Francesc Bellmunt (1978)
- "Informe general" de Pere Portabella (1976)
- "Ocaña, retrat intermitent" de Ventura Pons (1978)
- "Canet Rock" de Francesc Bellmunt (1976)
- "Numax... presenta" de Joaquim Jordà (1979)
- "Hic Digitur Dei" d'Antoni Martí (1977)
- "Shirley Temple Story" d'Antoni Padrós (1976)

DESENCÍS

La normalitat política va arribar amb les primeres eleccions del juny de 1977 a les Corts de Madrid, amb el retorn de l'exili del president Josep Tarradellas, i amb l'aprovació de la Constitució Espanyola i de l'Estatut de Catalunya. El pacte elaborat pels partits polítics va donar estabilitat al canvi, però va generar una certa decepció política i cultural.

Va suposar la normalitat democràtica la fi d'alguns somnis llibertaris de la transició? Podem parlar de l'existència d'un cinema del desencís polític? O no va ser el cinema del desencís la porta cap un seguit de models cinematogràfics més comercials, més lligats a una hipotètica indústria?

Bilbao de Bigas Luna (1978)

Les eleccions del juny de 1977 varen reinstaurar la democràcia però també varen suposar l'inici de la fi de la revolta. El preu que es va haver d'assumir pels pactes polítics de la

transició va ser molt alt. La història de Leo, un personatge solitari obsessionat per la fascinació eròtica que li exerceix una meuca.

Bilbao de Bigas Luna pot ser entesa com la crònica del desencís, però també com l'inici d'un model de cinema que assumia la incorrecció política i moral de forma conscient. Podria arribar-se a fer una pel·lícula com *Bilbao* en el nostre present? Per què determinats models de cinema industrial varen provocar que es perdés la possibilitat de seguir les vies apuntades per *Bilbao*? No va desencisar-se també el cinema de la transició?

Pel·lícules tractades en aquest àmbit:

- “Bilbao” de Bigas Luna (1978)
- “Después de...” de Cecilia i José Juan Bartolomé (1981)
- “Barcelona sur” de Jordi Cadena (1981)
- “La quinta del porro” de Francesc Bellmunt (1980)
- “Salut i força al canut” de Francesc Bellmunt (1979)
- “Caniche” de Bigas Luna (1979)
- “Votad, votad, malditos” de Llorenç Soler (1977)
- “A un Dios desconocido” de Jaime Chavarri (1978)

➤ L'exposició:

Està formada pel següent material:

- 18 cartells de cinema i altres esdeveniments cinematogràfics
- 25 fotografies
- 26 *lobby-cards* o fotografies d'escenes de la pel·lícula que acompanyaven als cartells a l'entrada dels cinemes.
- 14 guies i programes de pel·lícules
- 4 Reculls de premsa, que en total inclouen 119 articles de premsa entre 1975 i 1981
- 4 audiovisuals: "Identitat", "Memòria", "Revolta" i "Desencís". Fragments de 24 films recollits en aquests 4 audiovisuals:
 - "Atur", documental de l'Institut del Cinema Català (1977)
 - "Bilbao" de Bigas Luna (1978)
 - "Canet Rock" de Francesc Bellmunt (1976)
 - "Companyys, procés a Catalunya" de Josep M. Forn (1979)
 - "Después de..." de Cecilia i José Juan Bartolomé (1981)
 - "Entre la esperanza y el fraude" documental de la Cooperativa de Cinema Alternatiu (1976)
 - "Feminisme", documental de l'Institut del Cinema Català (1977)
 - "Grec 76" d'Antoni Martí (1976)
 - "Hic Digitur Dei" d'Antoni Martí (1977)
 - "Informe general" de Pere Portabella (1976)
 - "L'Estatut de 1979", documental de l'Institut del Cinema Català (1979)
 - "L'Orgia" de Francesc Bellmunt (1978)
 - "La ciutat cremada" d'Antoni Ribas (1976)
 - "La Nova Cançò" de Francesc Bellmunt (1976)
 - "La plaça del diamant" de Francesc Betriu (1981)
 - "La Ràbia" d' Eugeni Anglada (1978)
 - "La Torna" de Francesc Bellmunt (1977)
 - "Llibertat d'expressió", documental de l'Institut del Cinema Català (1976)
 - "Marxa de la Llibertat", documental de la Central del curt (1976)
 - "Numax... presenta" de Joaquim Jordà (1979)
 - "Som una Nació. Obertura del Parlament" d'Antoni Martí (1977)
 - "Ocaña, retrat intermitent" de Ventura Pons (1978)
 - "Raza, el espíritu de Franco" de Gonzalo Herralde (1977)
 - "Votad, votad, malditos" de Llorenç Soler (1977)
- 5 fotografies i 30 reproduccions de cartells de temàtica polític-social d'entre 1975-1981
- Ocupa la Sala d'exposicions temporals del Museu del Cinema: 120 m2

Cicle de cinema de la Filmoteca de Catalunya

LES PEL·LÍCULES DEL CANVI POLÍTIC A CATALUNYA (1975-1981)

Dilluns, 4 de maig

20:00h i 22:30h

“**L’Orgia**” de Francesc Bellmunt (1977, 103 min.)

Dilluns, 11 de maig

20:00h i 22:30h

“**Companys, procés a Catalunya**” de Josep M. Forn (1979, 125 min.)

Dilluns, 18 de maig

20:00h i 22:30 h

“**La Plaça del Diamant**” de Francesc Betriu (1981, 116 min.)

Dilluns, 25 de maig

20:30h i 22:30 h

“**Ocaña, retrat intermitent**” de Ventura Pons (1978, 85 min.)

Dilluns, 1 de juny

20:30h i 22:30 h

“**Hic Digitur Dei**” d’Antoni Martí (DVD) (1977, 85 min.)

Dilluns, 8 de juny

20:30h i 22:30 h

“**Bilbao**” de Bigas Luna (DVD) (1978, 95 min.)

Lloc: Cinema Truffaut

Entrada: 2,50 €

Organitza:

FilmoTeca
de Catalunya

Col·labora:

Taula rodona

QUÈ ENS HA DEIXAT EL CINEMA DE LA TRANSICIÓ?

Taula rodona, i col·loqui posterior amb els assistents, per a aprofundir i debatre al voltant del cinema català fet durant a la transició política. Comptarem amb destacats protagonistes del cinema d'aquella època:

- **Josep M Forn**, director de "Companyys, procés a Catalunya" i productor de "La ciutat cremada" d'Antoni Ribas
- **J.A. Pérez Giner**, productor de "L'orgia", "Ocaña, retrat intermitent" de Ventura Pons, "La Vieja Memoria" de Jaime Camino i "Companyys, procés a Catalunya"
- **Antoni Martí**, realitzador independent, director de "Hic Digitur Dei" i "Grec 76".
- **Llorenç Soler**, director de cinema i televisió. Realitzador entre altres de "Votad, votad, malditos", "Antisalmó".
- Moderador: **Àngel Quintana**, crític de cinema i professor d'història i teoria del cinema de la Universitat de Girona.

Dimecres, 22 d'abril

20:00 h

Museu del Cinema

Entrada lliure
